БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

ЯНВАРЬ 17
среда
1940 он
№ 14 (30015)
Сэн 10 мүнгэ

БУРЯТ-МОНГОЛ ҮНЭН

ВКП(б)-эйн Б.-М. Обкомой ба БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ОРГАН.

ЛЕДОКОЛ „СЕДОВ“

Бадигинда
Трофимовта
Ледокол „Седовай“ командада

…ойто Мүлиһэтэ океанда героическа дрейфын бэрхэшээлнүү-…жалтатайгаар дабаһантайтнай дашарамдуулан таанарые ба …и“ бүхы экипажые амаршаланабди.
…осквада, таанарайгаа ерэхые хүлеэнэбди. Халуун баяр!

И. СТАЛИН. В. М. МОЛОТОВ

ЛЕДОКОЛ „И. СТАЛИН“

Папанинда
Белоусовта
…едокол „И. Сталинай“ командада

…ренландска далайн мүлиһэнһөө ледокол „Седовые“ абаха …ния түрүүшын хахадые толотомоор дүүргэһэнэйгээ түлөө …баясхалангые абыт.
…алуун баяр!

И. СТАЛИН. В. М. МОЛОТОВ

…ЕРОЙНУУД-СЕДОВЦУУДТА АЛДАР СОЛО

…хамшаг эпопей дүүрэбэ. 15 …та полярнигууд- морягууд … хоёр жэлэй саад тээ …гий Седов» гэжэ ледокольно …од дээрэ өөһэдынгөө герои… дрейфые эхилжэ, Арктикын …н хатууе гайхамшагаар …

…арын саад тээ, 15 герой… седовцууд болбол шэрүүн …н Арктикатай тэгшэ бэшэ тэ…ые хэжэ эхилээ һэн. Энэ шэн …гоной отряд болбол ямар-нэ… …корд туйлахын тулада бэшэ, … юумэ үзэхөө хүсэһэндөө … өөһэдынгөө бэеын олзо …й түлөө бэшэ, харин манай …роной хүсэшадалые бүхэ…кэ эрхим зорилгые бэелүүл…улада, түрүү советскэ нау…лдар солын түлөө, хүнтү…нэй прогрессэй түлөө тэмэ… хүшэр бэрхэ ба аюулта … мордоһон байна. Большевистскэ партяар хүмүүжүүлэгдэ…а манай арадай бүхы герои… үүсхэлнүүдэй эсэгэ—агуу… *Сталинаар* габияата хэрэгтэ …жуулагдаһан, 15 советскэ …одуудай булад хатуу дура…ые юуншье—бордоһон хаг…й буухираан шууяншье, …һэн полиин бутараан хэмхэ…й абяаншье, хойто зүгэй …нама хүйтэн жабаршье, … хүйтэн урта полярна һүни…—юуншье эбдэжэ шадаагүй. …инай нэрые сохиломо зүрхэ…тээ хадуун, өөһэдынгөө хүшэр …е алдарта седовцууд эхилээ …энэ нэрэ хадаа тэдэнэй герои…а дрейфын үедэ, тэдэндэ …э гэрэл болон ябалсаа!

…птева далайһаа, Хойто Мүли… океанай центральна хубяар …ад, Гренландска далай хүр…энэ хадаа „Георгий Седов“ …кольно пароходой агууехэ … мүн. Хэзээдэшье ямаршье …ын ябаагүй, тэрэ хойто зүг …э полярна мүлиһэнүүд хадаа …вцуудые улам саашань абаа… …абахадань бүхы советскэ орон …ин анхаралаар хаража бай… …һэн. Теэд, седовцууд илаг… … боложо Ехэ газар дээрээ …кэ гэһэн этигэл бүхы советскэ …үүдэй сэдьхэлдэ бүхөөр нэб…һэн байгаа. Седовцууд, өөһэ…нгөө судьбада хэнһээшье аажа…р хандадаг байгаа гэжэ хэлээ …, эндүүрэхэгүй байхабди. …довай“ эбтэ эетэ ба нэгэ дура…игоор жагсаһан экипаж болбол …ынгөө байдалай бүхы бэр…шээлнүүдые зүбөөр сэгнэн яба…, тон ехэ ба олон янзын научна …дэлмэриие эрэлхэгээр ябуула…н, өөһэдынгөө кораблиие поляр… мүлиһэнүүдэй хабшалгаһаа …тайгаар хамагаалаһан байна. …удна дээрэмнай бүгэдэ һаин“ …э „Седовай“ бортһоо ерэдэг …иограммануудта советскэ хү… …л дадашоо. Манай бүхы хүндэ…эр экспедицинүүд ба нии…гэнүүдтэ юрын заншал бол…һон, иимэ бата этигэл хадаа …овцуудай эрэлхэг коллетивые …һээшье үлүүгээр характеризо…на.

…Энэ этигэлые хүнүүдтэ юун …рүүлнэб? Хүшэр бэрхэ зүйлтэй …всэхэ хүсэнүүдые 15 эрэлхэ…үдэй ухан абаһан, тэрэ источ…к хаанаб? Энэ хадаа эхэ орон…о инаглал, тэрээнэй хаанашье …хадань бэрхэ аюулай тохёол…о һаань, советскэ арад тэдэниие …рэ орхихогүй гэжэ седовцууд …тар мэдэдэг байгаа. Нүхэр …алин, парти ба правительствын …тэлбэрилэгшэд болбол манай …эороной 15 зоримгой хүбүүдэй эрэлхэг тэмэсэлые хэзээ бүхэндэ хаража байгаа. Хоёр дахин,—дрейфын нэгэ жэлэйнь ба хоёр жэлэйнь ойнуудта—радио болбол сталинска үгэнүүдые седовцуудта асараа:

„Таанар болбол танай зам дээрэ үзэгдэһэн бүхы бэрхэшээлнүүдые советскэ хүнүүдэй большевистскэ хатуу зоригоор дабажа, илагшад болон эхэ орондоо бусаха байһандатнай найданабди“—гэжэ „Георгий Седовай“ дрейфын нэгэдэхи ойнь үдэр, нүхэд Сталин ба Молотов болбол, ВКП(б)-эйн ЦК-гэй ба СССР-эй СНК-гэй даалгабаряар, алдарта экипажда бэшээ һэн.

„Таанарай элүүр энхэ ябахытнай, бүхы хүшэр хүндые илалтатайгаар дабахытнай, Арктикын бэрхэшээлнүүдтэй тэмэсэлдэ хатуужан, эхэ орондоо бусахытнай хүсэнэбди“—гэжэ „Седовай“ дрейфын хоёрдохи ойдонь, нүхэр Сталин ба Молотов седовцуудта бэшээ һэн.

„Г. Седовай“ экипаж тушаа ВКП(б)-эйн ЦК-гэй ба Советскэ правительствын һэргэг ба оролдолгото хандалга болбол бэрхэшээлнүүдтэй тэмэсэлдэнь тэдээндэ шэнэ хүсэнүүдые олгоһон, тэдэнэй зүрхые зоригжуулаһан байна.

Манай арктическа флодой флагман—эрхим советскэ ледокол «И. Сталин» болбол „Г. Седовые“ угтан, Мурманскһаа гараһан байна. Алдарта сталинска даабариие хүндэтэйгөөр дүүргэхэ хүсэлөөр зоригжоһон, „И. Сталин“ ледоколой экипаж болбол мүлиһэнтэй тэмэсэлдэ ороо. Өөрынгөө зам дээрэ гурбан метрэй мүлиһэн барьернүүдые буталан, хэмхэлэн, туйлай ехэ хүсые гарган, „И. Сталин“ ледокол болбол героическа суднада хүрэжэ, алдарта сталинска даабариие хүндэтэйгөөр дүүргэбэ.

Үшөө хэдэхэн үдэрэй үнгэрөөд байхада, алдарта седовцууд Ехэ газар дээрээ бусаха. Мүнөө седовцуудай хэһэн научна хүдэлмэринүүдэй результадуудые сэгнэхэнь бэрхэтэй байна. Тэдэнэй радиограммануудһаа мэдэхэдэ, тэдэнэр арктическа наукада тон үнэтэ нэмэлтэ оруулаһан байгаа гэжэ харагдана. Седовцууд болбол оёоргүй гүнзэгы уһанда олонарбаад хэмжэлгэнүүдые хэһэн, газарай магнитизмын элементнүүдтэ олонтоото шэнжэлгэнүүдые хэһэн, олон янзын гидрологическа ба метеорологическа шэнжэлэлгэнүүдые дүүргэһэн байна. „Г. Седовай“ экипажын хүдэлмэриин ашаар, бүхы дэлхэй болбол полярна далайнуудта мүлиһэнүүдэй хубаалгые эрхилэгшэ законууд тухай өөһэдынгөө ойлгомжые улам үргэдхэхэ, тиимэһээ, шэнэ зэбсэгые гартаа абаха байна. Энэ хадаа гурбадахи табанжэл соо Хойто далайн замые, Дальна Востоктой саг үргэлжын харилсаае хангагша нормальна хүдэлдэг магистраль болгохо — партиин XVIII съездээр табигдаһан историческа зорилгые эрхимээр дүүргэхэдэнь советскэ полярнигуудта туһалаха байна.

„Г. Седов“ пароходой экипаж, өөһэдынгөө зорилгые үлэмжэ гайхамшагаар дүүргэбэ. Эрэлхэг геройнуудта зөл хүндэлэл ба алдар соло!

(„Правда“ түрүү бэшэгһээ).

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ

УКАЗ

Искусствонуудай габияата деятель И. Э. Грабариие Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнаха тухай

Ородой изобразительна искусствын хүгжэлтын хэрэгтэ онсо габиянуудые туйлаһанайнь түлөө, художественнэ, научна ба общественнэ ажал-ябуулгануудайнь 50 жэл гүйсэһэнтэй дашарамдуулан, искусствонуудай габияата деятель Игорь Эммануилович Грабариие Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ М КАЛИНИН
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь А. ГОРКИН

Москва, Кремль.
1940 оной январиин 14

„И. Сталин“ ледоколой борт дээрэ болоһон митинг

«И. Сталин» ледоколой борт, январиин 14. (ТАСС). Үсэгэлдэр, «И. Сталин» ледокол дээрэ советскэ суута хоёр ледоколнуудай баяртай уулзалгада зорюулагдаһан митинг болоһон байна. Эгээ түрүүн Папанин үгэ хэлэбэ.

—Манай түрэлхи нүхэд, седовцууд, таниие, эхэ ороной солото хүбүүдые, мүлиһэнэй дундаһаа гаргажа, Советскэ кораблиие түрэл газартань бусаахын түлөө, большевигүүдэй алдарта парти ба советскэ правительство бидэнэрые эндэ эльгээһэн байна — гэжэ Папанин хэлэнэ.

—Хүндэтэ нүхэд седовцууд, гайхамшагта сухарилтагүй хүдэлмэреэрээ таанар болбол советскэ хүнүүдэй юу хэжэ шадаха байһынь үшөө дахин харуулаат.

Таанар, Сталинай нэрээр зоригжон урагшаа ябаат, таанар агууехэ хүнэй инаглалые үдэр бүри үзэжэ байгаат. Хүн тухай иимэ агууехэ оролдолго гансал манайда, социализмын орондо байжа болоно. Таанарые манай гайхамшаг эхэ орон инаглажа байгаа. Илдам урихан ба инагладаг эхэдэл адаляар, манай хүсэнтүгэс советскэ арад, Ленин- Сталинай агууехэ парти бидэнэр тухай оролдодог ба инагладаг байна.

Бидэнэрые илалтаһаа илалтада асарагша большевигүүдэй парти мандаг!

Советскэ правительство ба тэрэнэй толгой Вячеслав Михайлович Молотов мандаг!

Полярнигуудай эрхим хани нүхэр ба инаг вождь агууехэ Сталин мандаг!

Эдэ үгэнүүдые сугларагшад болбол нэрьемэ «ура» ба апплодисментнүүдээр угтаба. «Интернационал» дуулдана.

Тэрэнэй һүүлээр Бадигин үгэ хэлээ:

Ледокольно пароход «Седовай» бүхы экипажай зүгһөө, тэрэ хэлэнэ, танда халуун амаршалгые хүргэнэб. Манай хоёр жэл соо хэһэн мүлиһэнэй дрейфые дүүргээд байһан энэ ехэ үдэртэ седовцуудай бүхы һанал ба мэдэрэлнүүдэнь агууехэ, инаг ба сэсэн вождь, хүндэтэ нүхэр Сталинда хандуулагдана. Бүхы дрейфын үргэлжэлэлдэ үдэр бүхэн, час ба минута бүхэн бидэнэр тухай оролдолгые үзэжэ байгаабди. Нүхэр Сталин хадаа бидэнэртэй хамта гэжэ һанажа байгаабди. Вождиин оролдолго ба арадай агууехэ инаглал манай илалтада хүсэ ба этигэлые, манда, юрын советскэ хүнүүдтэ, өөрынгөө замые хүндэтэйгээр дүүргэхын аргые олгоһон байна.

Агууехэ Сталинда ба бүхы советскэ арадта халуун баясхалангые хүргэнэбди!

Советскэ арад мандаг!
Большевигүүдэй парти мандаг!
Советскэ правительство ба тэрэнэй толгой нүхэр Молотов мандаг!

Бүхы дэлхэйн ажалшадай вождь, манай инаг Сталин мандаг!

Арктикын мүлиһэн дайда дээрэ хүсэтэ «ура» хашхараан ба пролетарска гимн «Интернационал» дахин хүнхинэн дуулдаба.

Седовцуудые угталгада Москва бэлэдхэжэ байна

«Седов» ледоколой героическа дрейфын дүүрэһэн тухай мэдээе улаан столицын ажалшад тон ехэ баяртайгаар угтаба. Московско клубуудта, театрнуудта, культурын байшангуудта, һургуулинуудта, предприятинуудта седовцууд тухай лекцинүүд, алдарта полярнигуудта зорюулагдаһан выставкэнүүд, концертнүүд, вечернүүд эмхидхэгдэхэ байна.

СПЕЦИАЛИСТНУУДАЙ СОВЕЩАНИ

Январиин 8—9-нэй үдэрнүүдтэ, Хориин аймагай центр дээрэ, хүдөө ажахын специалистнуудай совещани боложо, энээндэ аймагай Соведэй депутадууд хабаадалсаба.

Аймагай газартаряалангай органуудай хүдэлмэриие һайжаруулха ба Селенгын аймагай, Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой колхознигуудай опыдые дэлгэрүүлхэ тухай асуудалнууд хэлсэгдээ.

Түрүүшынь асуудалаар,—АЗО-гой агроном нүх. Тюменцев доклад хэжэ, АЗО-гой хүдэлмэридэ, мүн тэрэшэлэн БМАССР-эй Наркомземэй хүдэлмэридэшье байгаа дутуу дунлавуудые дурсаад, хүдэлмэреэ саашадань һайжаруулха хэмжээябуулганууд тухайда тогтожо тодорхойгоор хэлэбэ. Докладай һүүлээр, 10 гаран нүхэдүүд үгэ хэлэхэдээ, газартаряалангай органуудай хүдэлмэридэхи дутуу дундануудай тухай шангаар критикэлһэн ба эдэ дутуунуудаа хайшан гэжэ усадхаха тухайнь хэдэн шухала дурадхалнуудые оруулһан байна.

Хоёрдохи асуудалаар,—АЗО-гой ахалагша зоотехник нүх. Левин гэгшэ доклад хэһэн байна. Нүх Левин хэлэхэдээ: „Колхозуудта общественнэ малажалые хүгжөөхэ хэмжээябуулганууд тухай“ ВКП(б)-эйн Центральна Комитедэй ба ССР Союзай Совнавкомой тогтоолые бэелүүлгээр аймаг доторхи колхозууд бага бэшэ хүдэлмэри ябуулһан байна. Жэшээлхэдэ, аймаг соо 133 шэнэ фермэнүүд (42 МТФ, 39 ОТФ, 32 СТФ, 11 КТФ, ангай 5 ферма, шубуунай 1 ферма, зүгын 3 ферма) эмхидхэгдээ.

Зүгөөр, малай ашаг үгэлгыень дээшэлүүлгэ үшөөл дутамаг байна. Малнуудые метизацилгын гүрэнэй план дүүргэгдээдүй. Энээнэй шалтагаанаар, аймагай зарим колхозуудта һү һаалгын, ноһо хайшалалгын ба мяха абалгын хэмжээе ехэдхэжэ шадаагүй байна—гэбэ.

Докладчик хадаа Селенгын аймагай, Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой колхознигуудай үүсхэлые халуунаар дэмжэн, тэдэнэй опыдые аймагай бүхы фермэнүүдэй малшадай дунда үргэнөөр дэргэрүүлхэ тухай тогтожо, далгэрэнгыгээр хэлэбэ.

Колхозуудай общественнэ мал ажалые хүгжөөхэ ба, илангаяа ашаг үгэлгыень дээшэлүүлхэ тухай тодорхой тогтоол абажа, совещани дүүрэбэ.

Д. ДОРЖИЕВ

Үнеэн бүриһөө 2000 литр һү һаахын түлөө

Днепропетровскын малшадай жэшээгээр, манай республикын колхозуудта үнеэн бүриһөө 2000 литр һү һаахын түлөө соревновани ябажа байна. Хүдөө ажахын Бүхэсоюзна выставкэдэ хабаадагша, Түнхэнэй аймагай, XVII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой һаалиша нүх. А. М. Попова гэгшэ аймаг соохи һаалишадай дунда энэ соревнованиие үүсхээ. Тус колхозой племфермэдэнь семминтал үүлтэрэй метис 225 үхэр бии. Племфермэдэнь байгаа һаалиин 62 үнеэдһээ, үнеэн бүриин 1528 литр һүн һаагдаа. Энэ фермын һаалиша нүх. Попова өөрынгөө харууһалжа байһан 14 үнеэдһээ нэжээдэй 2000 литр һү һаагаа. Гадна, нүх. Поповагай һаажа байгаа „Камара“ ба „Пестрая“ гэжэ метис үнеэдэнь нэжээдэй 2500 литр һү үгэбэ.

Дурсагдагша колхоз болбол малай ашаг үгэлгыень дээшэлүүлгээр аймаг соогоо эгээ түрүү һуури эзэлээ. Эдэнэй опыдууд ба методүүдые шудалхын тулада аймаг доторхи колхозууд анхаралаа табижа байна.

Б. АН.

СПЕЦИАЛИСТНУУД СОРЕВНОВАНИДА ОРОЛСОБО

Малажалай ашаг үгэлгыень дээшэлүүлхын тулада, Селенгын аймагай, Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой колхознигуудай үүсхэлээр эхилэгдэһэн социалистическэ соревнованида хүдөө ажахын специалистнууд оролсожо байна.

Участогуудай зоотехнигүүд болбол Тельманэй нэрэмжэтэ колхоздо малай ашаг үгэлгыень хайшан гэжэ дээшэлүүлээб гэһэн темэтэй лекцинүүдые колхозуудта хэнэ.

БМАССР-эй Наркомзем хадаа колхознигуудта зорюулан лекци хэхыень 3 специалистнуудые аймагуудта гаргаһан байна, тэрэшэлэн тельманэйхидэй опыдуудтайнь бүхы колхознигуудые танилсуулхын зорилгоор, 15 специалистнуудые эльгээбэ.

Б.

ЛЕНИНГРАДСКА ВОЕННЭ ОКРУГОЙ ШТАБАЙ БУРУУШААЛ

Финляндидахи боевой операцинуудай хоёрдохи гурбан недели соо фронт дээгүүр онсо хубилалтанууд болоогүй. Хэрбээ түрүүшын гурбан недели соо Финскэ территори дээрэ советскэ сэрэгүүд плацдармнууды байгуулгаар серьёзно операцинуудые хэжэ дүүргэһэн байгаа һаа, харин хоёрдохи гурбан неделиин торшо соо олонхи ушарта разведывательнэ отрядуудай ба багахануудай пехотно частьнуудай юрын тулалдаануудаар хизаарлаһан байна. Гэнтэ болоһон шанга хүйтэн хадаа финскэ сэрэгүүдэй байдалыень ехээр хүнгэдхэһэн болбошье һаань, зүгөөр, тэдэнэр энэ зохистой оршомбайдалаа мүртэйгөөр хэрэглэжэ шадаагүй. Гэбэшье, хариин хэблэл, илангаяа французска ба, эгээн түрүүндэ французска Гавас агенство болбол советскэ сэрэгүүд тушаа хардалгын һанаашалгануудые дархалха талаараа энэ үе соо ехэнүүд операцинуудые хэжэ үрьдөө. Хариин агентствонуудай түлөөлэгшэдэй эдэ хорото хардалганууд бүридэнь үдэр бүхэндэ буруушаал үгэжэ байха саг штабта үгы байгаа. Зүгөөр, тэдэ господануудай хардалгын кампаниин итогые саг бүхэндэ дүнлэжэ ба тэдэнэй бодото нюурыень харуулжа байгаа һаа, ашаггүй бэшэ лэ байгаа гэжэ штаб тоолоно.

1. Хариин агентствонууд болбол Женеваһаа, Гельсинкэһээ, Ригаһаа абтаһан хуурмаг «мэдээнүүдые» баримталан, финскэ сэрэгүүд бүхы шэглэлгэнүүдээр фронтые һэтэлэн советскэ территори дээрэ ороод, өөһэдынгөө операцинуудые СССР-эй территори дээрэ ябуулна гэжэ, хоолойнгоо һөөлдэтэр хашхаралдана. Энэ хадаа тон худал, тииһээ тиитэрээ үхибүүдэй этигэхэгүй тэнэг, энеэдэтэй худал байна. Бодото дээрэ, финскэ сэрэгүүд алишье зүгтэ советскэ хилэнүүдтэ хүрөөгүй юм. Тиимэ зорилго тэдэнэй өөһэдтөө табиһаниишье хэрхаб? Выборгскэ тушаа финскэ сэрэгүүд советскэ хилэһээ саана 70 километртэ, Сердобольско тушаа—80 километртэ, Петсамо тушаа, Петсамоһаа урагшаа—130 километртэ, Алеаборгска тушаа Рованиеми тээшэ—120 километртэ ба Суомуссалми тээшэ —10-15 километртэ байна.

2. Хариин агентствонууд, илангаяа Гавас агенство хадаа тэдэл „мэдээнүүдээ“ баримталан, Суомуссалми райондохи дайнда 44-дэхи советскэ дивизи «14 мянган хүнүүдээ гээбэ» гэжэ батална. Энэ баталалгань, тус агенствонуудай толгойгүй авторнуудай бузар мунхаг фантази болоно. 44-дэхи дивизи оройдоо 10 мянгаһаа дээшэ бэшэ хүнүүдтэй юм,—14 мянган хүниие яагаад гээжэ шадаха байгааб? Советскэ сэрэгүүд эндэ бодото дээрээ 900 хүнһөө дээшэ бэшэ гээгдэлтэй, тиигээд энэ гээгдэл хадаа финскэ сэрэгэй ябуулгануудһаа барандаа болоо бэшэ, харин гэнтэ болоһон шанга хүйтэнһөө болоо гэжэ тайлбарилагдана. Гэбэшье, хариин тэдэ хобуушад эндэ финскэ сэрэгүүдэй 2 мянгаһаа дээшэ хүнүүдээ алуулһан ба шархатуулһан тухайда оройдоошье абяа гаранагүй. Харин, финскэ шюцкорнууд хадаа советскэ сэрэгүүдэй гарта „хэлэнүүдые“ үлээхэгүй гэжэ өөһэдынгөө шархатагшадые зэрлигээр алана.

3 Хариин агентствонууд мүн тэдэл „мэдээнүүдээ“ баримталан, финскэ сэрэгүүд Мурманска түмэр харгыгаар харилсаае таһалба, мүнөө тэрэ харгы „сүм һандаргагдаба“ гэжэ батална. Энэнь мүн лэ түрүүшынхидээл адали тон худал. Финскэ сэрэгүүд нэгэшье пунктээр Советскэ хилэнүүдтэ дүтэлөөгүй, харин Советскэ хилэнүүдһээ хэдэн арбаад километр саана байна гэжэ дээрэ хэлэгдэһэнһээ мэдэгдэнэ, тиимэһээ Мурманска түмэр харгыһаа—зуугаад километр саана болоно. Мурманска түмэр харгы нэгэшье минута соо өөрынгөө хүдэлмэриие таһалдуулаагүй юм.

4. Тэдэ лэ хариин агентствонууд мүнөөхил хэндэшье мэдэгдэхэгүй хуурмаг „мэдээнүүдээ“ баримталан, „ородууд Петсамые алдаба“, „ородууд немцүүдһээ туһаламжа эрибэ“, 20-шье хэбэртэй, 40-шье хэбэртэй, 140 - шье хэбэртэй „немецкэ сэрэгэй инструкторнууд, советскэ сэрэгые реорганизовалхын тула СССР-тэ ерэбэ“ гэжэ баталан заана. Иимэ зутар хобонь, хуурмаг худалаараа хариин агентствын господануудай бүхы худал хобуудһаань хэтэрэнхэй байна. Петсамо хадаа декабриин 1-һээ хойшо советскэ сэрэгүүдэй гарта оронхой байна. Советскэ частьнууд болбол һаяхан Петсамо ерэһэн, финскэ арадай нэгэдэхи корпусай частьтай хамта гансаханшье Петсамые эзэлнэ бэшэ, харин Петсамоһаа бүри урагшаа 130 километр дабшаһан байна. „Советскэ сэрэгүүдые реорганизовалхын тула“ СССР-тэ ерэһэн хэбэртэй „немецкэ сэрэгэй инструкторнууд“ тушаа хэлэхэ болооһаа иимэ фантастическа ба мунхаг тэнэг шашалгые буруушаажашье байхамнай бидэндэ аягүй шэнги байна. Германи ба СССР-эй хоорондын военнэ блогой перспективэй урда адууһан шэнгеэр аюун һүрдэшэһэн французска агентствын господануудай түбэгшээлгэнь дэлхэйдэ дуулдаагүй иимэ худал хуурмагуудые үүсхэхыень тэлээндэ баадхаа.

Советскэ сэрэгүүдтэ эсэргүү пропаганда ябуулхые хариин агентствонуудта тэдэнэй эзэдээрэнь даалгагдаһаниие ойлгономди. Тэдэнэй, өөһэдынгөө амиды ажабайлгые хамагаалхын тула обоо бухал худалнуудые суглуулжа, энэ „пропагандаяа“ ябуулна. Теэд факт дээрэ бэшэ, харин мэхэ гохо дээрэ үндэһэлэгдэһэн пропагандашье юутэ хабдаа? „Цивилизациие“ хамагаалагшадай „пропагандань“ ниитын һаналые саг үргэлжэ мэхэлэлгэдэ—энээндэ лэ байна гээшэ гү? Хариин хэблэлэй түлөөлэгшэд нигэжэ иимэ доро унаха юм гэжэ бидэ һанаагүйлди.

ГЕРОИЧЕСКА ЭКИПАЖ

П. В. Мегер. И. М. Недзвецкий. Е. И. Гаманков.

Н. М. Бекасов. А. А. Полянский. Н. С. Шарыпов.

К. С. Бадигин. Д. Г. Трофимов.

С. Д. Токарев. А. П. Соболевский. В. С. Алферов.

И. И. Гетман. А. Т. Ефремов. Д. П. Буторин.

„Седов“ дээрэ зургаан жэлсоо

Николай Сергеевич Шарыпов болбол 1915 ондо, Архангельскада, „Канат“ фабрикын кузнецэй бүлэдэ түрөө һэн. Түрэһэн нютагтаа, 1933 ондо, Шарыпов болбол далайн ученичествые дүүргэжэ, машинистын ба слесариин дүришэлтэй болоһон байна. Хойто зүгэй ажабайдал болбол залуу морягые хатуужуулһан, тэрээндэ омог зориг ба инициативые хүмүүжүүлһэн байна. Тэрэ болбол хойто далайнуудта тамараха ехэ опыдтой байһан туладаа ледокольно пароход „Седовто“ ороһон байна.

Дрейфэлэгшэ кораблиин героическа экипаж соо Шарыпов эгээл залуу хүниинь болоно, гэхэтэй хамта, хуушанай седовцуудай нэгэниинь юм.

Шарыпов болбол зургаан жэлһээ үлүү саг соо легендарна ледокол дээрэ хүдэлмэрилэжэ ябана.

Эфирэй снайпернууд

„Седовай“ старша радист Полянскиин полярна баян опыт болбол „Седовай“ радиостанциин амжалтатай хүдэлмэридэ нилээд туһа болоһон байна.

Тэрээнэй ажабайдалайнь зам хадаа далайтай, хойто зүгтэй таһарашагүй холбоотой. 1921 ондо, Полянский болбол Сагаан далайн хэлхээ холбоондо алба хэжэ байхадаа радио һургуулиие дүүргэжэ, полярник радиотелеграфистын квалификаци олоһон байна.

1936 ондо, Полянский болбол „Седовай“ борт дээрэ ерэхэдээ радиохолбооной мастер. „Эфирэй снайпер“ гэжэ алдаршанхай байгаа. Түрүүшын үдэрһөө хойшо тэрэ хадаа бүхы экипаждаа авторитедтэй, хүндэтэй болоһон юм. Хэрбээ дуратай байгаа һаа, „Седовоо“ орхижо, „Ермагай“ борт дээрэ ерэ гэжэ 1938 оной августда дурадхахадань, Полянский эрид арсаһан байна.

* * *

Легендарна дрейф тухай олонтоото корреспонденцинүүдэй автор — Николай Михайлович Бекасовые хүн бүхэн бүгэдээрээ мэдэхэ. Старша радист Полянскитай хамта, Бекасов болбол «Седовай» радиорубкада хэдэн суткээр дежурлалсадаг байгаа. Гансахан 8 һарын торшо соо—1938 оной сентябрьһаа 1939 оной май хүртэр—Бекасов болбол Полянскигай хамта 168 мянга шахуу үгэ—4400 телеграммануудые абаһан ба эльгээһэн байнад.

Бекасов 1939 оной ноябрьда 26-тай болоо. Тэрэ хадаа таряашанай бүлэһөө гараһан юм. 1929 ондо эхин һургуулиин зургаан классуудые дүүргээд, Бекасов хадаа Ленинградтахи саарһашадай ФЗУ һургуулида ороо һэн. 1931 ондо комсомолдо ороо. Тиигээд, Ленинградска «Геологоразведка» заводто механигаар хүдэлмэрилжэ эхилэбэ. Тэрээниие далай дээрэхи хүдэлмэридэ хабаадуулдаг байгаа. Бекасов болбол Ленинградтахи далайн техникумай радиотаһагта орожо, тэрээнээ 1939 ондо дүүргэбэ. 1938 оной зун, Бекасов болбол «Ермак» ледоколой радист боложо, холын арктическа тамаралгада хабаадалсаа бэлэй. Энэ корабльһаа «Седовай» радиорубкада ерэһэн байна.

Повар, моряк, зурагша

Павел Власович Мегер—уг заяанай повар-моряк. Тэрэ хадаа 1912 ондо, Одесседэ, Хара далайн флодой хүдэлмэришэнэй бүлэдэ түрэһэн юм. 16 наһатайһаа хойшо тамаралгын составай Одесскэ училищидэ байгаа. Эндээ, 1929 ондо комсомолдо ороо. 1930 ондо, Мегер хадаа училищээ дүүргээд, Хара далайн флодто матросоор, һүүлдэнь кочегараар хүдэлмэрилөө.

П. В. Мегер—повар, моряк, художник. Тэрэ хадаа седовцуудай героическа экипажда ехэ инаг, хүндэтэй юм.

Нэгэдэхи классай матрос

„Седов“ ледоколой нэгэдэхи классай матрос Ефрем Иванович Гаманков болбол Сагаан далайн лоцманска дистанцида алба хэһэн сагайгаа хэдэн арбаад эпизодуудые һанаха байна. Энэ албан хадаа тэрээниие хатуужуулһан, тэрээниие баатар зоримгой хүн болгоһон байгаа.

Ефрем Иванович хадаа мүлиһэнэй дунда үбэлжэжэ байгаа «Седов» ледоколдо «Ермак» ледоколоор ошолсоһон ба тэндэ зургаан баатар полярнигуудтай хамта „Седовай“ борт дээрэ үлэһэн юм. Хэсүү хүйтэн үедэ сложно научна шэнжэлэлгэ хэлгэдэ ехэ активнаар туһалалсадаг байгаа. Ледоколдо хүшэр хүндэ аюулай тохёолдожо магад байһан үедэ, Гаманков болбол аварийна запасуудые нэгэ мүлиһэн дээрэһээ нүгөөдэдэнь баатар зоримгойгоор абаашадаг байгаа. Гаманков болбол бэеынгээ элүүр энхые, аминаһаа гамнангүйгөөр, мүлиһэтэй уһан соогуур ойможо ябаад, өөрынгөө хүдэлмэриие дүүргэдэг һэн.

Улаан Армяар хүмүүжүүлэгдэгшэ

«Седовай» нэгэдэхи классай машинист Иосиф Маркович Недзвецкий болбол үгытэй таряашанай бүлэдэ түрэһэн байгаа. Иосифые хүмүүжүүлэгшэ, Улаан Арми болбол тэрэнэй ажабайдалда эрхим үүргэ дүүргэһэн байна. Улаан Арми болбол тэрээндэ гайхамшаг шанарнуудые—эрэлхэгые, эсэгэ ороноо инаглалые, шэн зоригые, баатар зоригые хүмүүжүүлээ. Улаан Арми болбол тэрээндэ, мотористын квалификациие олгоһон байна. Недзвецкий болбол Франц Иосифын газарай эрьенүүдтээшэ ледокол «Ермагай» тон эртэ хэһэн рейсын үдэрнүүдтэ эрхим стахановец—отличнигай шалгалтые абаһан байна. Энэ операциие толотомо һайнаар дүүргэжэ. «Ермак» болбол Арктикын үнээр широтануудта, Новосибирскын аралнуудһаа, хойто зүгэй мүлиһэнүүдтэ хабшагдаһан «Садко», „Седов», «Малыгин» гэжэ ледокольно пароходууд тээшэ замаа шэглүүлһэн байна. „Ермагай“ гайхамшаг походуудай үдэрнүүдтэ, Недзвецкий болбол рейсын амжалтата дүүргэлтые хангажа, эрэлхэгээр, героическоор хүдэлмэрилэбэ. „Седовай“ саашадаа дрейфовалахынь шухала байһаниие тодоруулагдаһанай һүүлдэ, тэрэ болбол «Ермагһаа» „Седов“ корабльда ошоһон байна.

Капитан-большевик

—Би хадаа „Седовай“ дрейфээ дүүргэжэ, советскэ портдо тогтоходоњ лэ тэрээнэй борт дээрэһээ буухаб.

1938 оной августда, һэлгэжэ амарагты гэһэн дурадхалда, кораблиин капитан Константин Сергеевич Бадигин иигэжэ мэдүүлээ һэн. Энэ достойно харюу болбол өөрынгөө эхэ ороной дүлэтэ патриот, коммунист Бадигинда характерна байна.

Бадигин болбол тон аюулта байдал соо, зүб шиидхэбэринүүдые гарган, «Седов» дээрэхи олонтоото хүдэлмэринүүдые толгойлоһон байна. Гайхамшаг организатор, Бадигин болбол советскэ капитан-большевигэй нэрые үндэр дээрэ үргэн ябажа, жэшээлэшэгүй рейсые хүндэтэйгөөр дүүргэбэ.

Константин Сергеевич болбол таряашанай дундаһаа гараһан агрономой бүлэдэ, 1909 ондо, Пенза городто түрэһэн байна.

1928 ондо, Бадигин болбол ВЛКСМ-эй ЦК гэй путевкоор, Фрунзын нэрэмжэтэ, уһан-сэрэгэй училищидэ ороһон аад, гэр бүлынгөө байдалай шалтагаанаар һуралсалаа орхижо, „Красный водник“ фабрикада такелажник боложо ороһон байна.

Фабрикада хүдэлмэрилэжэ байхадаа, Дальневосточно флодой морягуудтай танилсаба. Тэдэнэр хадаа далайгаар холо тамаралганууд тухай хөөрэжэ, Бадигиниие ехэтэ һонирхуулдаг һэн. Шэнэ танилнуудайгаа зүбшэлөөр, Бадигин болбол Владивосток ерэнэ. 1929 ондо тэрээниие „Индигирка“ пароход дээрэ хоёрдохи классай матросоор абаһан юм.

Залуу моряк, түргэн саг соо һураһан ба командирай даабариие эрхимээр дүүргэдэг байгаа. Бадигин болбол өөрөө серьёзноор һуралсажа, Владивостокско далайн техникумай хоёрдохи курсын программаар экзамен үгэхөө бэлэдхэһэн юм. Эршэмтэйгээр ба шударгуугаар оролдожо, Бадигин болбол 1933 ондо тэрэ техникумые дүүргэбэ. Тэрэ жэлдээ партиин зэргэдэ ороһон байна.

Штурманска хэрэгые оролдостойгоор улам гүнзэгыгөөр шудалан, Бадигин болбол модошэрэдэг элдэб пароходууд дээрэ ба танкернууд дээрэ тамараһан байна. Константин Сергеевич хаанашье ябаа. Тэрэ хадаа Индийскэ океанай дошхон долгиие, бургилан байдаг Бискайска заливые хараа, Сингапурта, Гамбургда, Роттердамда ба Лондондошье хүрөө...

«Красин» ледоколые комсомольско корабль болгохо тухай ВЛКСМ-эй Центральна Комитедэй урялые нүхэр Бадигин халуунаар угтаа һэн. Эндэ, Бадигин болбол капитанай гурбадахи туһалагшада, удангүй хоёрдохи туһалагшада дэбжүүлэгдэбэ. Бадигин болбол опытно хүтэлбэрилэгшэ, активна коммунист, гайхамшаг нүхэр гэжэ алдаршаһан байна.

1937 оной хабар, нүхэр Бадигин болбол „Садко“ ледокол дээрэ старша туһалагшаар эльгээгдээ һэн.

Тэрэ намар, «Садко» болбол «Седов» ба «Малыгин» пароходуудтай хамта мүлиһэн соо хаагдаһан байна. 1938 оной хабар «Седовай» капитанай үбэдэхэдэ, тэрээниие самоледоор асараад, орондонь Бадигиниие томилоһон юм.

Партийна организатор

«Седов» ледоколой помполит ба старша механик Дмитрий Григорьвич Трофимов болбол 1924 ондо, 18 наһатайдаа өөрынгөө корабельна албые эхилһэн байна. Түрэл городтоо — Сретенскэдэ (Читинскэ область) түмэрзамай долоон жэлэй һургуули дүүргээд, депогой хүдэлмэришэнэй хүбүүн, Дмитрий Григорьевич болбол Амурска бассейнын пароход дээрэ матросоор хүдэлмэрилэнэ.

1929 ондо, Трофимов болбол Благовещенскын военнэ техникумда ороод тэндэһээ удангүй Тихоокеанска худалдаанай флодто ошоһон байна. Өөрынгөө түрүүшын рейсые хэхэдээ «Волна» пароход дээрэ кочегараар ябаһан байна.

1931 ондо Трофимов—«Томск» пароходой кочегар. Тэрэ жэлдээ партида оробо. Удаадахи жэлдэнь Дмитрий Трофимов болбол «Красный Партизан» ба «Сучан» пароходуудай машинистаар хүдэлмэрилэбэ. Тихоокеанска флодой корабльнуудаар хилын саанахи тамаралгада ябаһан ба дулаан ороной халуувиие, арктическэ далайн хүйтэниие үзэһэн байна.

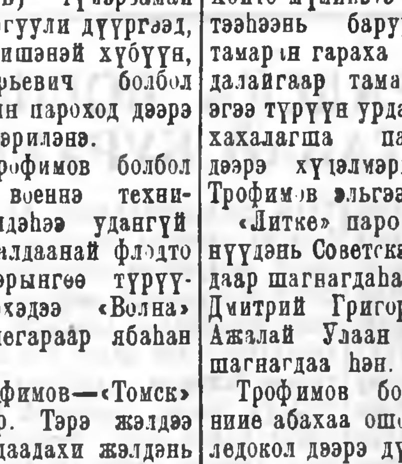
Нэгэ навигациин торшо соо, Хойто мүлиһэгэ далайгаар зүүн тээһээнь баруун тээшээ һэтэ тамаран гараха гэһэн зорилгые, далайгаар тамаралгын историдо эгээ түрүүн урдаа табижа, мүлиһэ хахалагша пароход «Литке» дээрэ хүдэлмэрилхээр коммунист Трофимов эльгээгдээ һэн.

«Литке» пароходой түрүү хүнүүдэнь Советскэ Союзай орденуудаар шагнагдаһан байна. Тиихэдэ, Дмитрий Григорьевич Трофимов Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагдаа һэн.

Трофимов болбол Папанинтаниие абахаа ошоходоњ «Ермак» ледокол дээрэ дүрбэдэхи механигаар хүдэлмэрилэһэн байна. „Ермагай“ коллектив хадаа Трофимовые ледокол „Седовто“ эльгээһэн юм.

Эрэлхэг эрдэмтэ шэнжэлэгшэ

Өөрөө дрейфовалажа ябаха саг соогоо, «Седовай» коллектив хадаа туйлай ехэ научно - шэнжэлэлгын хүдэлмэри ябуулаһан байна. Энэ хүдэлмэриин үүсхэгшэнь, хэдэн олон һонирхолто шэнжэлэлгэн үүдэй инициаторань—залуу эрдэмтэ комсомолец Виктор Харлампиович Буйницкий байба.

В. Х. Буйницкий.

Буйницкий болбол Генриетта аралда магнитна съемка хэһэн байна. Де-Лонгын экспедициһээ хойшо, энэ аралда ондоо хэншье хүрээгүй юм.

Далайн зоримгой хүбүүн

Далайда ба хойто газарта дуралалгые, Дмитрий Прокофьевич Буторин болбол өөрынгөө эсэгэһээ изагууралаһан байна. 14 наһатай байхадаа, тэрэ болбол абатаяа хамта, загаһа ба далайн ан барилсахаа ошодог һэн.

1927 ондо, тэрэ болбол ледокольно пароходто хүдэлмэрилэдэг болоо. Буторин болбол „Сибиряков“, „Русаков“, „Седов“ пароходуудаар тамараба. 1930 ондо, Буторин хадаа Улаан армида абтаа һэн. Армиһаа табигдаһанайгаа һүүлдэ, 1933 оной мартда, „Седов“ ледоколдо матросоор дахин ороһон байна.

Хоёрдохи механик

«Седов» ледоколой хоёрдохи механик—Сергей Дмитрович Токарев болбол пароходууд ба уһан замуудые балшар багаһаа хойшо мэдэхэ юм. Токарев хадаа 1906 ондо, Волгын эрьедэхи Вольско городто, хүдэлмэришэнэй бүлэдэ түрэһэн байна. 1923 он хүргэр, Токарев болбол Вольскын, Костромын хүүгэдэй байшангуудта хүмүүжэһэн байгаа.

1928 оной намар Токаревые уһан-сэрэгэй флодто абаа. 1931 ондо армиһаа бусаад, Архангельск ерэжэ, „Ленин“ ледокол дээрэ машинистаар хүдэлмэрилэбэ. 1936 онһоо хойшо „Седовто“, удаань „Садко“ ледоколнууд дээрэ старша машинистаар хүдэлмэрилэһэн байна. „Садко“ ба „Малыгин“ ледоколнуудые мүлиһэнэй дундаһаа „Ермагай“ мулталан абахадань, Токарев болбол «Седовай» борт дээрэ хүдэлмэрилэхөө хүсэһэн байна.

„Экипаж элүүр энхэ“

«Седов» ледоколһоо Ехэ газар дээрэ эльгээдэһэн, радиотелеграмманууд заабол иимээр дүүрэдэг һэн:

—Экипажнай элүүр энхэ ба хүхюун дорюун байна.

Экипажын элүүр энхэ ба дорюун байһаниинь — энэ хадаа судны врач Александр Петрович Соболевскиин эрэлхэг ажалай результат боложсоно гээшэ.

Соболевский болбол седовцуудай элүүр энхэ, хүдэлмэри хэхэ шадабаритай ба хүхюун дорюун байжа ябадалдань юун нүлөөлэжэ шадаха байнаб, тэдэ бүгэдые бүрин хэрэглэдэг һэн.

Соболевский—эрхим нүхэр. Тэрэ хадаа авральна хүдэлмэринүүд дээрэ харагдадаг ба тон аюулта участогууд дээрэ ябадаг байгаа.

Соболевский болбол Белорусска ССР-эй. Городок городто түрэһэн юм. Тэндээ эхин һургуули дүүргээд, 1920 ондо профтехническэ училищедэ орожо, тэрээнээ 1924 ондо дүүргэһэн байна. Хожомынь, нэгэ погранична частьда алба хэһэн, мүн медицинскэ институдта һуралсаһан ба Хойто далайн главна управлениин гидрографическа управленидэ хүдэлмэрилэһэн байна. Удаань, тэрээниие „Седов“ дээрэхи гидрографическа ехэ экспедициин врачай уялгые дүүргэгшээр томилоһон байна.

Комсомолец Алферов

Шенкурска уездын, багахан деревнидэ, сагаангвардейска отрядай дүтэлэжэ ябаһан тэрэ хүшэр хүндэ 1920 ондо, Всеволод Алферовай эхэнь, залуу советскэ республикые хамагаалахаа гартаа буу барижа, партизангуудта ошоһон байна. Бүлэ соогоо эзэн болон үлэһэн, 13 наһатай Всеволод Алферов болбол модо болбосоруулга дээрэ хүдэлмэрилэжэ, өөрынгөө гурбан дүүнэрые тэжээдэг болоо һэн.

1928 онһоо, тэрэ болбол далайн флодтой таһарашагүйгөөр холбогдоһон байна. «Камбала», «Навага», «Окунь» траулернүүд дээрэ, «Аркос», «Мироныч», «Сорока», „Пушкин“ пароходуудта кочегараар хүдэлмэрилөө. 1933 оной март һараһаа, тэрэ болбол арктическа флодто, түрүүшээр „Сибиряковта“, удаа тээнь „Седовто“ хүдэлмэрилэһэн байна.

Гайхамшаг навигатор

Андрей Георгиевич Ефремов болбол Сретенск городто (Читинскэ область). служащи хүнэй бүлэдэ, 1908 ондо түрэһэн юм. Эхин һургуули дүүргээд, Ефремов хадаа Владивостокско далайн техникумда ороһон байна. Үйлэдбэриин практикада ябахадаа, Андрей Ефремов болбол худалдаанай флодой корабльнууд дээрэ һурагшаар, һүүлдэнь матросоор хүдэлмэрилэһэн, холын тамаралгануудта хабаадалсаһан байгаа.

1935 оной июньһээ эхилээд, «Красин» ледоколой капитанай хоёрдохи туһалагшаар хүдэлмэрилөө. Эндэ, Ефремов болбол Бадигинтай танилсаһан ба хэдэн олон һара соо Арктикада тэрээнтэй хамта ябаһан байна.

1937 онһоо хойшо, Ефремов болбол холын арктическа экспедицидэ ошоһон „Малыгин“ гэжэ ледокольно пароход дээрэ научна группын старша гидрографаар хүдэлмэрилөө һэн. Тиигээд, „Ермак“ ледоколой туһаламжаар мүлиһэнэй дундаһаа „Малыгин“ пароходой гарахадань, Ефремов болбол „Седовай“ борт дээрэ үлэһэн байна.

Эрэлхэг кочегар

Иван Иванович Гетман болбол 1913 ондо, Нежин городто, дархан-краснодеревщигэй бүлэдэ түрэһэн юм. Түрүүшээр тэрэ болбол Шпицбергэндэ, шэмэрүүн хүйтэн Арктикатай танилсаһан байгаа, тэндэ, Советскэ шулуу нүүрһэнэй копинуудта газармалтагшаар, грузчигээр, монтероор хүдэлмэрилэбэ. 1936 ондо, Улаан Армида һайн дурааараа алба хэһэнэйгээ һүүлдэ, комсомолец Гетман болбол Ленинградска худалдаанай портдо хүдэлмэрилөө, 1938 оной февральда Мурманскда ерэһэн ба тэрэ жэлдээ, ледокол „Ермак“ дээрэ хүдэлмэрилэбэ. Мүлиһэнэй дунда байһан «Седовто» «Ермагай“ ошоходонь, Гетман болбол „Седовай“ борт дээрэ үлэһэн юм.

Харюусалгата редактор

Р. БИМБАЕВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, Центросоюзная, 19. Телефоны: отв. редактора — 3-44, отв. секретаря — 3-23, отд. партийной жизни — 7-55 3 зв., сельхозотдел — 7-55, отдел кадров — 5-67.

Типография НКМП БМАССР

Бурлитгорлит 313